

Սյուզաննա ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆ

Հայ-ռուսական (սլավոնական) համալսարան

**ԱԼԵԹԻԿ ԵՂԱՆԱԿԱՎՈՐՄԱՆ ՆԵՐԱԿԱ
ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ
ԼՐԱԳՐՈՂԱԿԱՆ ԽՈՍՈՒՅԹՈՒՄ**

Սույն հոդվածում ուսումնասիրվում են լրագրողական տեքստում հեղինակային դիրքորոշման ոչ բացահայտ դրսևորումները, մասնավորապես, ալեթիկ եղանակավորման այն միջոցները, որոնք ներակա մակարդակում ձեռք են բերում անուղղակի ներազդողական գործառույթ՝ մեջբերումների, հղումների, նշանակցումային իմաստների և հարակրկնական կառույցների միջոցով:

Բանալի բառեր. անփոթեզ, հարակրկնական կառույցներ, բազմաձայնություն, նշանակցումային իմաստ, ալեթիկ եղանակավորում, էպիսթեմիկ եղանակավորում

Հավասարակշռված և անաչառ տեղեկատվությունն ու վերլուծությունը համարվում են լրագրողական խոսույթի հիմնական նախապայմանն ու հատկանիշը /Code de déontologie journalistique, 2017 : 7/: Այդ իսկ պատճառով ընդունված է դիտարկել նախ և առաջ ալեթիկ եղանակավորումը որպես իրերի և երևույթների անկողմնապահ շարադրանքի միջոց՝ արտացոլելով փաստերը իրավիճակային ասույթի միջոցով (l'énoncé d'état) /Greimas, Courté, 1993: 17/: Այդ նպատակով լրագրողները հաճախ կիրառում են մեջբերումներ և հղումներ՝ իրենց խոսքին առավել հավաստիություն հաղորդելու համար: Որպես օրինակ անդրադառնանք ֆրանսիական Le Monde պարբերականում 2020թ-ի հոկտեմբերի 7-ին « La nouvelle complexité de la crise du Haut-Karabakh » վերնագրով լույս տեսած առաջնորդող հոդվածին, որի հեղինակն է ֆրանսիացի հայտնի լրագրող-վերլուծաբան Վենսան Դուկլերը:

Առաջին իսկ պարբերությունում հեղինակը հղում է անում Մինսկի խմբի համանախագահների հայտարարությանը:

Rendre voix à la diplomatie et arracher un cessez-le-feu, sans prétendre résoudre le conflit dans l'immédiat. Tel est l'objectif que s'assignent les coprésidents du Groupe de Minsk, qui essaie depuis plus de vingt-cinq ans de faciliter une solution dans le Haut-Karabakh, entre l'Arménie et l'Azerbaïdjan. Depuis le lancement, le 27 septembre, d'une offensive militaire par

Bakou, les Etats-Unis, la Russie et la France tentent de faire bonne figure et jouent une partition devenue traditionnelle. A chaque incident grave depuis 1994, ils appellent les parties à la retenue, à la négociation. Cette fois, cependant, l'engrenage est plus complexe.

Տեքստում կոչ է արվում դիվանագիտական բանակցությունների միջոցով ձեռք բերել հրադադարի ռեժիմի պայմանավորվածություն՝ առանց մոտ ապագայում կոնֆլիկտը լուծելու հավակնության (**sans prétendre résoudre le conflit dans l'immédiat**):

Ալեթիկ եղանակավորման դրսևորումներին զուգահեռ տեքստի ներակա մակարդակում բացահայտվում են հեղինակի սուբյեկտիվ դիրքորոշման արտահայտությունները: Մասնավորապես վերոնշյալ պարբերությունում հողվածագիրը օգտագործում է « **faire bonne figure** » արտահայտությունը, որով ցանկանում է առաջին հայացքից ցույց տալ ԵԱՀԿ անդամ երկրների՝ ԱՄՆ, Ռուսաստան, Ֆրանսիա, բարյազակամ վերաբերմունքը, նրանց պատրաստակամությունը՝ օգնելու դժվարին իրավիճակում, սակայն ակնհայտ է հեղինակի հեգնանքը, եթե նկատի ունենանք « **faire bonne mine au mauvais jeu** » անտիթեզ պարունակող դարձվածքը:

Նշենք նաև, որ « **jouer une partition devenue traditionnelle** » բառակապակցությունը հնարավորություն է ստեղծում « **traditionnelle** » (**ավանդական**) ածականը, որը սովորաբար ունի ընդգծված դրական հարանշանակություն (connotation méliorative), տեքստային մակարդակում ընկալելու բացասական, հեգնական, հավելյալ իմաստով, եթե նկատի ունենանք նշյալ պետությունների անփոփոխ, բայց և տարիներ տևող անարդյունք դիրքորոշումը: Հավելենք, որ ինչպես նշում է հեղինակը՝ 1994թ-ից ի վեր յուրաքանչյուր յուրջ միջադեպից հետո նրանք զսպվածության և բանակցությունների կոչով են հանդես գալիս (**A chaque incident grave depuis 1994, ils appellent les parties à la retenue, à la négociation.**):

Իրականությունը օբյեկտիվորեն ներկայացնելու բայցև միաժամանակ իր դիրքորոշումը անուղղակի միջոցով արտահայտելու նպատակով հեղինակը դիմում է հարակրկնական կառույցների (répétition anaphorique): Այս դեպքում գործ ունենք բազմաձայնության հետ, քանի որ հեղինակի ձայնը նպատակ ունի միահյուսվելու ընթերցողի ձայնին:

Ce n'est pas seulement lié à l'ampleur des moyens militaires déployés par l'Azerbaïdjan, lancé dans la « reconquête » des territoires perdus, situés entre le Haut-Karabakh et l'Arménie. Ce n'est pas uniquement dû à la forte polarisation des opinions publiques, de part et d'autre, sur ce sujet identitaire et existentiel. La complexité accrue vient de l'intervention d'un pays tiers, la Turquie, et de la retenue spectaculaire et incompréhensible, en retour, de la Russie.

Այս պարբերությունում հեղինակը ստեղծված իրավիճակի պատճառը տեսնում է երրորդ երկրի՝ Թուրքիայի միջամտության և դրա դիմաց Ռուսաստանի «գարմանայի և անհասկանալի զսպվածության» մեջ: Նա օգտագործում է « **la retenue spectaculaire et incompréhensible** » բառակապակցությունը, որի միջոցով արտահայտում է իր վրդովմունքը: « **Incompréhensible** » միավորը խոսում է եռաստիճան եղանակավորման միաձուլման մասին. հեղինակային «Ես»-ի սուբյեկտիվ վերաբերմունքը նախադասության խորքային մակարդակում ստանում է « **je ne comprends pas** » իմաստը: Հեղինակը հնչեցնում է իր տարակուսանքը, իրավիճակի գնահատականը, ինչպես նաև մեղադրանք՝ «անհասկանալի զսպվածություն ցուցաբերողի» հանդեպ:

Եթե առաջին հայացքից « **incompréhensible** » ածականը ընկալվում է իբրև էպիսթեմիկ եղանակավորիչ, ապա ոչ բազահայտ, ներակա համատեքստում այն դիտվում է իբրև գնահատական, իբրև մեղադրանք: Հեղինակը իրականում նրբանկատորեն, անուղղակիորեն հորդորում է ընթերցողին՝ որդեգրել որոշակի դիրքորոշում: Այսպիսով, կարող ենք եզրակացնել, որ առկա է այս դեպքում սուգգեստիվ (նրբանկատ) հորդորի փաստը:

Հոդվածի այնթիկ եղանակավորման վկայությունն են, ինչպես վերը նշել ենք, բազմաթիվ հղումներն ու մեջբերումները: Այս տեսակետից դիտարկենք հետևյալ պարբերությունը:

Le président turc, Recep Tayyip Erdogan, apporte son soutien politique et militaire – via des mercenaires syriens et les équipements fournis à Bakou – à l’opération déclenchée par l’Azerbaïdjan. Il a déclaré que l’Arménie devait quitter le « territoire azerbaidjanais occupé ». Voici confortées, sur un nouveau théâtre d’opération, les critiques adressées par Paris à l’endroit de l’expansionnisme néo-ottoman d’Ankara. Après la Syrie et la Libye, Erdogan impose à nouveau son pays comme un acteur incontournable, ambitieux, méprisant au passage ses engagements comme membre de l’OTAN.

Հոդվածագիրը մեջբերում է Էրդողանի խոսքերը, ըստ որի, Հայաստանը պետք է լքի «**գրավյալ ադրբեջանական տարածքը**»: Կարծում ենք, որ հեղինակը չի կիսում իր կողմից մեջբերված արտահայտության տեսակետը, քանի որ նախորդ նախադասության մեջ նա բազահայտորեն հայանպաստ դիրքորոշում է արտահայտում՝ նշելով, որ պատերազմը սանձազերծված է Ադրբեջանի կողմից և իրականացվում է Սիրիայի վարձկանների միջոցով: Այստեղ հաստատվում է, որ ռազմական գործողությունների նոր թատերաբեմում Փարիզի կողմից քննադատություններ են հնչեցվում Անկարայի նեոօսմանական նկրտումների վերաբերյալ: Սիրիայից և Լիբիայից հետո Էրդողանը հերթական անգամ հավակնում էր,

որ իր երկիրը կդառնա «կարևոր դերակատար»՝ անտեսելով ՆԱՏՕ-ի անդամի իր պարտավորությունները:

Ինչպես տեսնում ենք, «*territoire azerbaidjanais occupé*» չակերտներով բերված մեջբերումը արձագանքում է մեր իսկ ուսումնասիրած նախորդ պարբերության մեջ «*reconquête*» գոյականին, որը նույնպես տրված է չակերտներով և բացահայտում է հեղինակի անհամաձայնությունը՝ ընդգծելով չակերտների եղանակավորիչ գործառույթը, ինչպես նաև մեջբերման (usage) և հղումի (mention) տարբերությունը: Այս հասկացությունները մասնավորապես տարբերակում է Դ. Մենգնոն /Maingueneau, 1993: 87/:

Հետաքրքրական է նշել, որ պարբերությունը առանձնանում է նաև որոշակի բազմաձայնությամբ: Եթե «*un acteur incontournable, ambitieux*» բառակապակցությունը թույլ է տալիս «լսել» Էրդոհանի ձայնը, ապա «*méprisant au passage ses engagements comme membre de l’OTAN*» հատվածում հնչում է էմանուել Մակրոնի մեղադրող ձայնը, «*mépriser*» բայի խիստ բացասական նշանակցումային իմաստի շնորհիվ՝ ընդգծելով Թուրքիայի նախագահի արհամարհական վերաբերմունքը «*au passage*» մակբայի կիրառության միջոցով:

Հեղինակը, ձգտելով մնալ հավատարիմ լրագրողական չեզոքության պահանջներին, հետևյալ պարբերությունում փորձում է գերծ մնալ գնահատողական բառապաշարից, պարզապես տեղեկագնելով, որ երկուշաբթի օրը Մինսկի խմբի համանախագահ երկրները ներկայացնող ամերիկյան, ռուսական և ֆրանսիական դիվանագիտության ղեկավարներ Մալք Պոմպեոն, Սերգեյ Լավրովը և Ժան Իվ Լե Դրիանը դատապարտեցին «*աննախադեպ և վտանգավոր բռնության սրումը*», որը տեղի է ունեցել Արցախյան հակամարտության գոտում և դրանից դուրս: Սակայն առաջին հայացքից զուտ տեղեկատվական նպատակ ունեցող պարբերությունը ավելի շատ նման է հեղինակի դիրքորոշման արտահայտմանը. մեջբերելով Մինսկի խմբի կողմից հնչեցված խոսքերը, «*avec la plus grande fermeté l’escalade de violence inédite et dangereuse survenue dans et en dehors de la zone de conflit du Haut-Karabakh*» հեղինակը բացահայտում է իր տեսակետը «*condamner*» ներմուծող բայի օգնությամբ (verbe introducteur): Նշենք, որ չակերտների կիրառությունը եղանակավորման տեսանկյունից բազմանշանակ է և կարող է տարբեր նպատակների ծառայել:

Lundi, les chefs de la diplomatie américaine, russe et française, Mike Pompeo, Sergueï Lavrov et Jean-Yves Le Drian, représentant les pays coprésidents du Groupe de Minsk, ont condamné « avec la plus grande fermeté l’escalade de violence inédite et dangereuse survenue dans et en dehors de la zone de conflit du Haut-Karabakh ». Ce même jour, Vladimir Poutine s’est entretenu pour la quatrième fois depuis le 27 septembre avec le premier ministre arménien, Nikol

Pachinian. De son côté, le chef de la diplomatie russe, Sergueï Lavrov, a proposé d'accueillir ses deux homologues de l'Arménie et de l'Azerbaïdjan à Moscou, dans le cadre du Groupe de Minsk.

Տեքստային մակարդակում եղանակավորման լեզվական դրսևորման մեջ կարևոր դեր են խաղում հարցական նախադասությունները: Եթե, սովորաբար, հարցական բնույթի նախադասություններն արտահայտում են հարցում՝ ամենաբազմազան նրբերանգներով որևէ տեղեկություն իմանալու կամ իմացածը լրացնելու նպատակով, ապա լրագրային խոսույթում դրանք հիմնականում օգտագործվում են ընթերցողին մտորելու առիթ տալու, տպավորությունը ճշտելու նպատակով, ինչը տեսնում ենք ուսումնասիրվող հոդվածում: Հեղինակը անպատասխան չի թողնում իր հնչեցրած հարցը, ավելին՝ նա շտապում է անմիջապես տալ նաև պատասխանը հենց մեկ այլ հարցի միջոցով՝ երկխոսային միջավայր ստեղծելու նպատակով:

Ըստ հեղինակի «այս դասական դիվանագիտական» (*cette partition traditionnelle*) գործունեության հիմքում տարակուսելի է Մոսկվայի վերաբերմունքը: Հավանական ինչպիսի՞ շահեր է հետապնդում Ռուսաստանը թույլ տալով, որ «Ադրբեյջանը և նրա թուրք կնքահայրը հարձակում սկսեն» Հարավային Կովկասի պես զգայուն տարածքում: Այսպիսով, պարբերության մեջ նկատվում են նաև էպիթեմիկ եղանակավորման միջոցներ, մասնավորապես հարցական նախադասությունների և ֆրանսերենի *conditionnel présent*-ի միջոցով, որը ինչպես հայտնի է կարող է նաև հավանականության իմաստ փոխանցել:

Mais, derrière cette activité diplomatique classique, l'attitude de Moscou laisse perplexe. Quel intérêt aurait la Russie à laisser faire l'offensive de l'Azerbaïdjan et de son parrain turc, dans une zone aussi sensible que le Caucase du Sud ? Punir Nikol Pachinian, le dirigeant arménien, pas assez prorusse ? C'est renverser l'ordre des priorités. La géopolitique et le choc des puissances important davantage, pour Poutine.

Այսպիսով, արդյոք արժե՞ պատժել Հայաստանի առաջնորդ Նիկոլ Փաշինյանին բավականաչափ ռուսամետ չլինելու պատճառով: Սա նշանակում է գլխիվայր շրջել առաջնահերթությունների կարևորությունը: Ըստ հոդվածագրի Պուտինի համար ավելի մեծ նշանակություն ունեն աշխարհաքաղաքականությունն ու ուժերի առճակատումը, քան Արցախյան խնդրի լուծումը:

Plusieurs incendies, de nature différente, menacent aux portes de la Russie. En dehors du Haut-Karabakh, un conflit gelé s'installe dans le Donbass ukrainien. En Biélorussie, la révolution pacifique et civique contre le régime s'installe dans la durée, sans parvenir à renverser Loukachenko. Là encore, Moscou est pris entre deux feux, la continuité sans enthousiasme ou le saut dans un inconnu à maîtriser.

Enfin, au Kirghizistan, les affrontements entre manifestants et forces de l'ordre, après le scrutin législatif de dimanche, ont conduit à des scènes ravivantes, aux yeux russes, le spectre des « révolutions de couleur ». On prête souvent un grand pouvoir nocif à la Russie. Mais ses fragilités sont aussi exposées, ces jours-ci.

Համատեքստային առկայագումների տեսակետից այսքի է ընկնում վերջին պարբերությունը: Հեղինակը, օգտագործել է հրդեհ «incendies» գոյականը, որի ավելի իրական համատեքստային իմաստը տեսնում ենք հաջորդ նախադասությունում հակամարտություն «conflict» բառի միջոցով:

«On» անորոշ դերանունը տվյալ դեպքում ստանում է ընդհանրական իմաստ՝ ասության (énonciation) հաղորդելով այլեթիկ եղանակավորում: «Souvent» եղանակավորիչը իմաստավորվում է ի հակադրություն «parfois» եղանակավորիչի, իսկ «Un grand pouvoir nocif» արտահայտությունը իմաստավորվում է «ses fragilités sont aussi exposées» արտահայտության հարատեքստում, որով կասկածի տակ է առնվում Ռուսաստանի իրական հզորությունը:

Ինչ վերաբերում է «prêter» բային, տեքստում այն ստանում է գնահատողական հնչեղություն, քանի որ նշյալ բայը ունի հետևյալ սահմանումը. **attribuer à quelqu'un un acte, une parole etc.** Նշենք, որ այս համատեքստում «prêter» բայի իմաստաստեղծումը տեղի է ունենում «supposer» (ենթադրել) հոմանիշի իմաստային դաշտում: Ակնհայտ է, որ բացահայտ մակարդակում սահմանական եղանակով արտահայտված այլեթիկ ասույթը իր մեջ կրում է էպիսթեմիկ՝ ասածի իսկությունը կասկածի տակ առնող, ինչպես նաև գնահատողական երանգներ: Այսպիսով այլեթիկ եղանակավորումը ամբողջ պարբերության մակարդակում հնչում է որպես սուբյեկտիվ ընկալման գնահատողական դրսևորում:

Ամփոփելով, կարող ենք փաստել, որ ուսումնասիրվող հոդվածում լրագրողը, ջանալով մնալ անաչառ, գործում է այլեթիկ եղանակավորման սահմաններում: Այդուհանդերձ, նա, տեքստի ոչ բացահայտ մակարդակում, հորդորում է ընթերցողին խորհել, գտնել իր համար բազմաթիվ հարցերի պատասխաններ՝ իրացնելով դեռնիկ եղանակավորման գործառույթը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Code de déontologie journalistique (Septembre, 2017). Adopté par le Conseil de déontologie journalistique le 16 octobre 2013, 2ème édition.
2. Greimas, A.J., Courtés, J. (1993). Sémiotique : dictionnaire raisonné de la théorie du langage. Hachette.

3. Maingueneau, D. (1993). *Elément de linguistique pour le texte littéraire*. Dunod, Paris.
4. Le Monde, le 7 octobre, 2020.

С. ТАДЕВОСЯН – *Имплицитные манифестации алетической модальности во французском журналистическом дискурсе.* – В настоящей статье исследуются проявления авторской позиции на уровне текста с учетом использования средств алетической модальности, которая на имплицитном уровне приобретает побудительную функцию при помощи суггестивно значимых языковых единиц: цитат и ссылок, коннотативных смещений и синтаксических повторов.

Ключевые слова: антитеза, синтаксический повтор, полифония, коннотативный смысл, алетическая модальность, эпистемическая модальность

S. TADEVOSYAN – *Implicit Manifestations of Alethic Modality in French Journalistic Discourse.* – In the present paper, the non-obvious manifestations of the author's opinion in the journalistic text are studied, taking the means of alethic modality as a basis, which at the implicit level acquire the indirect inductive function due to linguistic units with suggestive value, in particular, quotations and references, marking deviations and anaphoric structures.

Key words: antithesis, syntactic repetition, polyphony, connotative meaning, alethic modality, epistemic modality

Received: 13.11.2022

Revised: 12.12.2022

Accepted: 17.12.2022